

Kollegialt lärande genom aktläsning inom den sociala barnvården

Erfarenheter och material från ett
utvecklingsarbete i Göteborgs Stad

Jeanette Olsson och Anna Melke
December, 2023

Göteborgsregionen (GR) består av 13 kommuner som har valt att jobba tillsammans. Vi driver utvecklingsprojekt, har myndighetsuppdrag, forskar, ordnar utbildningar och är storstadsregionens röst i Västsverige, bland mycket annat. I våra nätverk träffas politiker och tjänstepersoner för att utbyta erfarenheter, bolla idéer och besluta om gemensamma satsningar. Allt för att regionens en miljon invånare ska få ett så bra liv som möjligt.

Göteborgsregionen 2023
FoU i Väst
Box 5073, 402 22 Göteborg
gr@goteborgsregionen.se
www.goteborgsregionen.se
Jeanette Olsson och Anna Melke

Rapporten har tagits fram av Göteborgsregionen (GR) i samarbete med en arbetsgrupp från Göteborgs Stad. Arbetet har finansierats av Göteborgs Stad.

Förord

Den här rapporten beskriver genomförandet och lärdomarna från ett utvecklingsprojekt i den sociala barn- och ungdomsvården i Göteborg. Till grund för arbetet låg kollegial aktläsning, det vill säga ett gemensamt lärande utifrån läsning av akter. Arbetet pågick från november 2022 till december 2023 och finansierades av Göteborgs Stad.

Från FoU i Väst deltog forskarna Jeanette Olsson och Anna Melke som projektansvarig respektive processledare. Malin Isaksson, analytiker, bistod med dokumentation i projektets slutskede. Utvecklingsarbetet har bedrivits av forskarna tillsammans med en arbetsgrupp bestående av ett tiotal personer från Göteborgs Stad som aktivt format och genomfört alla delar av projektet. Samtliga stadsområden i Göteborg (Nordost, Hisingen, Sydväst och Centrum) och flera olika funktioner var representerade i arbetsgruppen: socialsekreterare, förste socialsekreterare, processledare, verksamhetsutvecklare och enhetschef, se bilaga 5.

Rapporten har två syften: dels att redovisa uppdraget, dels att skapa ett underlag som underlättar för dem som vill använda aktläsning som metod för verksamhetsutveckling och lokal kunskapsproduktion. Vi fann att kollegial aktläsning är ett användbart, givande och ganska enkelt sätt att jobba på i strävan efter en kunskapsbaserad socialtjänst, men vi saknade själva ett material att utgå från när arbetet planerades. Därför är rapporten utformad så att det ska vara lättare för andra att göra något liknande.

Rapporten är framtagen i samarbete med representanter från arbetsgruppen, som läst och kommenterat texten.

Jeanette Olsson och Anna Melke

Göteborg, december 2023

Innehåll

Förord	3
Sammanfattning.....	5
Inledning	6
Aktualiseringar i social barnavård	6
Tidigare analyser av aktualiseringar	6
Uppdraget	7
Rapportens upplägg och syfte.....	7
Kollegialt lärande.....	8
Att stärka kunskapsbasen	8
Lärandeprocesser	8
Kollegial aktläsning – ett sätt att skapa lärande	10
Genomförande	11
Förberedelse.....	11
Aktläsning.....	12
Analysseminarium.....	13
Stadenövergripande gemensamt seminarium.....	13
Resultat och lärande	15
Kollegial aktläsning som arbetssätt.....	15
Reflektioner kring det sociala arbetets praktik.....	16
Avslutande reflektioner och rekommendationer	20
Rekommendationer	21
Referenser	22
Bilaga 1. Aktläsningsmall Återaktualiseringar	23
Bilaga 2. Aktläsningsmall Stöd vid hemflytt	26
Bilaga 3. Reflektionsfrågor Återaktualiseringar	28
Bilaga 4. Reflektionsfrågor Stöd vid hemflytt.....	29
Bilaga 5. Deltagare i arbetsgruppen.....	30

Sammanfattning

Denna rapport beskriver ett utvecklingsprojekt som syftade till förbättringar i den sociala barn- och ungdomsvården genom kollegialt lärande och aktläsning. Projektet genomfördes av en arbetsgrupp från Göteborgs Stad med stöd av forskare vid Göteborgsregionens forsknings- och utvecklingsenhet, FoU i Väst. Rapporten syftar både till att ge uppdragsgivaren ett underlag för fortsatt arbete och till att ge de som vill genomföra ett liknande arbete ett underlag att utgå från.

Projektet inleddes med att arbetsgruppen tog fram en aktläsningsmall som testades och sedan reviderades. Därefter togs specifika mallar fram med fokus på återaktualiseringar respektive stöd vid hemflytt. Dessa mallar återfinns som bilagor i den här rapporten. Under projektet genomfördes aktläsning i fyra olika stadsområden i Göteborgs Stad. Deltagarna granskade ärenden genom att fylla i mallarna, som innehöll frågor relaterade till bland annat barnets situation, delaktighet, utredningsmetodik och insatser. Aktläsningen användes sedan som utgångspunkt vid ett efterföljande analysseminarium i respektive stadsområde, där utrymme gavs för gemensam reflektion kring det konkreta sociala arbetet och diskussion om hur arbetsätten kan förbättras. De reflektioner som gjordes vid de fyra seminarierna sammanfattas i rapporten. Projektet avslutades med ett gemensamt seminarium där fler kunde ta del av arbetet och diskussion fördes om hur metoden kan implementeras som en del av socialtjänstens verksamhetsutveckling och kvalitetsarbete.

Deltagarna upplevde att projektet var ett relativt enkelt sätt att skapa förutsättningar för verksamhetsutveckling, och att aktiviteterna bidrog till både ett individuellt och kollegialt lärande. Genom att utgå från dokumentation blev reflektion och förbättringsförslag handfasta och enkla att ta vidare. Upplägget gav en ram som inte heller blev för snäv eftersom resultaten presenterades som en katalysator för ett samtal där det även var möjligt att beröra andra ärenden och erfarenheter utifrån de ämnen som uppstod. Metoden gav utrymme för medarbetarna att bli producenter av kunskap, vilket ökade deras känsla av engagemang.

Rapportförfattarna framhåller betydelsen av kollegialt lärande och tid för reflektion i socialt arbete. Detta ses som en central del i det som brukar kallas omställningen till en kunskapsbaserad socialtjänst, eller en evidensbaserad praktik. Genom att dela erfarenheter och kunskaper stärktes deltagarnas kompetens och arbetsmetoder. Projektet bidrog även till en ökad förståelse för komplexiteten i socialt arbete och behovet av kontinuerlig professionell utveckling.

Rapporten avslutas med rekommendationer som bland annat understryker vikten av att se hur ett arbete av detta slag skiljer sig från annat kvalitetsarbete. Författarna betonar också att det är viktigt att involvera många funktioner, från handläggare till ledningsnivå liksom verksamhetsutvecklare. Sammanfattningsvis framstår kollegial aktläsning som en användbar metod för kunskapsutveckling och verksamhetsförbättring inom socialtjänsten.

Inledning

Aktualiseringar i social barnavård

Varje år aktualiseras ett stort antal barn inom svensk socialtjänst. Den senaste nationella statistiken visar att det handlar om vart tionde barn, det vill säga drygt 200 000 barn (Socialstyrelsen, 2021). Den vanligaste formen av aktualisering är orosanmälan, som oftast görs av personer som arbetar inom skola, hälso- och sjukvård samt polis, men även av privatpersoner. En annan aktualiseringsform är att den enskilde själv ansöker om stöd. Antalet anmälningar har ökat över tid och varierar stort mellan kommuner. Det är svårt att veta varför det är så. En möjlig anledning är att barnkonventionen blivit lag och att det i sig inneburit en ökad kunskap om professionellas skyldighet att anmäla oro. En annan hypotes som Socialstyrelsen nämner är att det har blivit lättare att göra en anmälan, exempelvis via e-tjänster (Socialstyrelsen, 2021).

I vissa fall leder aktualiseringen till att socialtjänsten utreder barnens situation¹. Den nationella statistiken visar att drygt hälften av anmälningarna hanteras i en utredning (Socialstyrelsen, 2021). Det saknas systematisk kunskap om hur denna sorteringsprocess går till, men anledningarna till att en aktualisering inte leder till utredning kan vara många. Det kan exempelvis handla om att det saknas tillräckligt med information om oron för att kunna gå vidare eller att den socialsekreterare som kontaktar föräldrarna får ny information som gör att hen inte bedömer att det finns oro. Det uteblivna tandläkarbesöket, som enligt rutin ska anmälas, hade kanske en rimlig förklaring och var en engångsföreteelse (Socialstyrelsen, 2021).

Tidigare analyser av aktualiseringar

Göteborgs Stad har under flera år följt utvecklingen av aktualiseringar till socialtjänstens barn- och ungdomsvård, bland annat genom att Göteborgsregionens forsknings- och utvecklingsenhet FoU i Väst fått i uppdrag att kartlägga och analysera aktualiseringar gällande barn och unga 0–20 år under perioden 2017–2020 (Olsson & Isaksson, 2018, 2021; Isaksson & Olsson, 2019, 2020). Under 2020 och 2021 genomfördes även analysseminarier utifrån resultaten i de fyra stadsområdena. I rapporterna som sammanställdes utifrån detta arbete framhölls vikten av att fortsätta att följa upp aktualiseringarna regelbundet. Denna typ av systematisk uppföljning av aktualiseringar kan användas för planering av socialtjänsternas verksamheter och ger en möjlighet att fokusera arbetet utifrån behov. I rapporterna rekommenderades dessutom att man genomför fördjupade analyser av de barn och unga som blir aktualiserade, vilka insatser som sedan sätts in för dessa barn och vad resultaten för dem blir. Det är också viktigt att undersöka i vilken grad barnen görs delaktiga i processen och hur delaktighet kan främja resultat av insatser (Ibid.).

---

¹ Utredning innebär att socialtjänsten utreder behov av och rätt till insatser för att uppnå önskade mål. I det här steget ingår att inhämta samtycke, ta behövliga kontakter under utredningen, hämta in uppgifter samt kommunicera och samverka. (<https://termbank.socialstyrelsen.se>)

Uppdraget

Sedan 2021 bearbetar och analyserar Göteborgs Stad statistiken rörande aktualiseringar och gav istället FoU i Väst i uppdrag att stödja ett fördjupat utvecklingsarbete tillsammans med stadsområdena. Syftet var att *fördjupa förståelsen* av aktualiseringar som rör barn och unga 0–20 år genom kollegialt lärande i Göteborgs fyra stadsområden. Fördjupningen skulle ske genom läsning och analys av socialtjänstens akter² utifrån specifika frågor kring vad som sker i ärendena efter aktualisering, det vill säga i mottagnings-, utrednings- och insatsfaserna. FoU i Västs roll var att processleda och dokumentera arbetet och resultaten.

Rapportens upplägg och syfte

Rapporten har två syften: dels att redovisa uppdraget och det lärande som skett, dels att skapa ett underlag som underlättar för dem som vill använda aktläsning som metod för verksamhetsutveckling och lokal kunskapsproduktion. Rapporten inleds med ett kapitel om kollegialt lärande genom aktläsning. Därefter följer ett kapitel om genomförandet, sedan ett kapitel om resultat och lärande. Sist kommer ett kapitel med avslutande reflektioner och rekommendationer.

---

² Personakt som innehåller journalanteckningar och andra handlingar som rör en person som är eller har varit aktuell för utredning eller insats inom socialtjänsten eller LSS (<https://termbank.socialstyrelsen.se>). I denna rapport syftas endast på akter som rör barn och unga inom socialtjänsten.

Kollegialt lärande

Att stärka kunskapsbasen

I den nya socialtjänstlagen förväntas nya skrivningar: socialtjänstens arbete ska vila på *vetenskap och beprövad erfarenhet*, liksom de principer som redan styr den lagstiftning som berör hälso- och sjukvård och skola (SOU 2020:47). Detta innebär att socialtjänsten och socialarbetare ännu tydligare kommer att ställas inför kravet att inte bara vara konsumenter av kunskap, genom att bygga sitt arbete på exempelvis utvärderade arbetsätt, utan också agera som producenter av kunskap (beprövad erfarenhet). Det innebär ökade krav på systematisk dokumentation och analys av den egna verksamhetens utfall med syfte att kontinuerligt utveckla och förbättra praktiken. Professionell expertis, evidensbaserad praktik och en kunskapsbaserad socialtjänst är ideal som har efterfrågats under flera decennier. Vad det rent konkret ska innebära återstår att se, men det är rimligt att förvänta att frågan kommer stå i fokus framöver. Till stor del bör det handla om att skapa mer kunskap om vilka grupper som nås av vilka insatser, liksom om hur insatserna bör utformas och individanpassas för att nå de resultat som efterfrågas.

Lärandeprocesser

Idealen är förknippade både med en kunskapssökande socialarbetare (individuellt lärande) och en kunskapssökande verksamhet (kollegialt lärande). I det här arbetet har vi fokuserat på att stimulera det senare: en process där yrkesverksamma lär av och med varandra, vilket inte utesluter att ett individuellt lärande också sker. Att stödja kunskapsutbyte och reflektion är avgörande i ett fält som socialt arbete, som konstant står inför komplexa och föränderliga sociala problem. Det handlar om att hitta strukturer för ett kontinuerligt lärande som driver verksamheten framåt genom att man utforskar och testar sig fram (se figur 1).

Figur 1. Lärspiralen – en integrerad lärandemodell. Gunilla Avby, 2022.

Det arbete som beskrivs i den här rapporten har tydligt utgått från figurens första fyra steg, men med ett uttalat mål att sträva mot ett fortsatt förbättringsarbete (steg fem och framåt) i respektive verksamhet. Fokus har legat på att förbättra arbetssätt i bemärkelsen att skapa nytta för den verksamheten är till för.

I socialt arbete handlar kollegialt lärande, det vill säga det lärande som inte sker individuellt utan tillsammans i en arbetsgrupp, ofta om att bygga broar mellan teori och praktik. Detta sker ofta genom reflektion över egna och andras erfarenheter, vilket bidrar till en djupare förståelse av och insikt i hur teorier kan tillämpas praktiskt. Det främjar även en kritisk granskning av etablerade metoder och kan leda till mer välgrundade bedömningar i ärenden. Att den skrivning som föreslås i nya socialtjänstlagen innehåller ordet *beprövad* och inte endast erfarenhet när det gäller lokal kunskapsutveckling, är väsentligt. Det är inte vilken erfarenhet som helst som ska ligga till grund för verksamheten – det hade ju i princip kunnat berättiga allt så länge en ”erfarenhet” hävdas. Det är istället rimligt att tolka skrivningen som att det handlar om något som visserligen inte är lika prövat som vetenskap förväntas vara, men som bygger på tydliga underlag och en systematisk undersökning av resultat (se Åhlfeldt, 2022, för en läsvärd begreppsutredning).

Bie (2021, s. 101) talar om att genom reflektion *skärpa den kliniska blicken, det yrkesmässiga omdömet och medvetenheten*. Den typ av reflektion som bidrar till lärande handlar inte om den mer vardagliga betydelsen av ordet: att kontinuerligt prata med sina kollegor om arbetet. I stället avses något mer formaliserat och utmanande: att betrakta det sociala arbetet, sig själv och sina kollegor utifrån i syfte att problematisera sina egna och andras antaganden och handlingar för att utmana och ompröva. Det kräver med andra ord mod (Avby, 2018, s 233). Det kräver också nyfikenhet, öppenhet och en vilja att finna både det som tycks ha blivit bra och det som behöver bli bättre. Dessa förutsättningar behöver finnas både hos individen, i kollegiet och i organisationen. Det kräver vad som ibland kallas för utrymme för ett *kritiskt tänkande*, vilket inte nödvändigtvis innebär att något kritiseras, men att det finns plats för alternativtänkande, omvärdering och utforskande av de arbets- och förhållningssätt som råder. De som ska reflektera behöver känna vad som ibland kallas för en *psykologisk trygghet*. När sådan saknas präglas arbetsplatsen istället av en rädsla för att bli tillrättavisad eller bestraffad därför att man gjort fel, eller bara därför att nya idéer inte är välkomna. Den som vill främja reflektion behöver vara uppmärksam på att den inte förvandlas till en ritual – till något ytligt och ”mekaniskt”. Inte heller till processer som leder till felinlärning eller fastlåsning. Reflektion är med andra ord inte något som bara uppstår, det är en färdighet som behöver tränas (Bie, 2021, s. 110).

Förutom att förbättra professionell kompetens, har kollegialt lärande också potential att stärka sammanhållningen inom arbetsgrupper. Det skapar en miljö där medarbetare känner sig värderade och där deras erfarenheter och kunskaper ses som en viktig resurs (Wenger, 1998).

En metod för kollegialt lärande är fallgranskning, där praktiker presenterar och diskuterar specifika fall med kollegor för att få nya perspektiv och insikter (Kolb, 2014). Gemensam tid för varje enhet att diskutera ärenden och metodik, så kallad metodhandledning, är också vanligt.

Kollegial aktläsning – ett sätt att skapa lärande

Lärande utifrån läsning av personakter har varit en förhållandevis vanlig forskningsmetod inom socialt arbete (se exempelvis Hultman et al, 2015; Heimer et al, 2017.). Aktläsningar används också för så kallade egenkontroller inom den egna verksamheten, eller vid extern granskning av social dokumentation exempelvis med fokus på korrekt handläggning och rättssäkerhet (se t.ex. Upplands-Bro kommun, 2019). Aktläsning har också genomförts i projektform i delar av socialtjänsten (se t.ex. Renblad, 2010). Flera positiva resultat rapporteras såsom ökad förmåga till kritiskt tänkande och att ta brukarens perspektiv (Ibid.).

På FoU i Väst upplever vi att intresset för att genomföra kollegial aktläsning³ ökat inom den sociala barnvården, vilket möjligen är kopplat till de uppmärksammade rapporterna *Rättighetsbärare eller problembärare? Barns rätt att komma till tals och socialtjänstens insatser* (Heimer et al, 2017) och *Barnets resa i socialtjänsten* (Heimer & Pettersson, 2023). Det är två studier där forskarna följt ett stort antal barn över tid, via deras akter. Samtidigt som de själva läste akterna, organiserades även kollegial läsning i verksamhetsutvecklande syfte. Eftersom arbetet var omfattande och väckte stort intresse även i GR:s medlemskommuner tog vi del av deras erfarenheter, upplägg och mallar när vi planerade det arbete som den här rapporten handlar om.

---

³ I den här rapporten använder vi termen aktläsning, som vi anser är synonymt med begreppet aktgranskning, men som lättare för tanken till kollegialt lärande än till granskning och kontroll, som inte är syftet med aktläsningen i detta projekt.

Genomförande

Utvecklingsarbetet har genomförts i Göteborgs Stad av en arbetsgrupp (se bilaga 5) och medarbetare från FoU i Väst under ett års tid, med start i november 2022 och avslutande seminarium i november 2023. I arbetsgruppen fanns representanter från stadens fyra områden Centrum, Hisingen, Nordost och Sydväst och flera olika funktioner inom socialtjänsten, både på operativ och strategisk nivå. Arbetet har skett i ett samskapande mellan arbetsgrupp och medarbetare i stadsområdena.

Eftersom vi fann väldigt sparsamt med dokumenterad kunskap om metoden har arbetet i stora delar utvecklats under projekttiden. Upplägget beskrivs nedan.

Förberedelse

Bildande av arbetsgrupp

Inledningsvis bildades en arbetsgrupp bestående av tolv personer. För att projektet skulle vara väl förankrat presenterades olika funktioner och alla fyra stadsområden. I arbetsgruppen ingick processledare⁴, verksamhetsutvecklare⁵, enhetschefer⁶, förste socialsekreterare⁷, socialsekreterare⁸ samt forskare från FoU i Väst.

Arbetsgruppen höll regelbundna möten. Arbetet inleddes med att vi forskare tog fram tillgänglig kunskap om kollegial aktgranskning, exempelvis genom att vi undersökte om andra kommuner hade genomfört liknande aktläsningar. Exemplet som samlades in användes som utgångspunkt för diskussioner. Dessutom gjordes jämförelser med socialtjänstens egna granskningsmallar för att säkerställa att frågeställningarna inte överlappade. Det var viktigt att aktläsningen skulle ge en djupare förståelse av ärendena och inte bara vara en upprepning av de regelbundna egenkontroller som redan utförs i kommunen.

Framtagande av aktläsningsmallar

Därefter togs en grundmall för aktläsningen fram, i form av ett frågeformulär. Den testades av medlemmarna i arbetsgruppen, som var och en besvarade frågorna utifrån en akt. Därefter reviderades mallen. Att ta fram en aktläsningsmall krävde tid,

---

⁴ Processledarna arbetade på strategisk, stadenövergripande nivå med fokus på barn och unga.

⁵ Verksamhetsutvecklarna arbetade på strategisk nivå i ett stadsområde med fokus på barn och unga.

⁶ Enhetscheferna arbetade inom barn och unga myndighet.

⁷ Förste socialsekreterare arbetsleder ett team av socialsekreterare.

⁸ Socialsekreterare arbetar direkt med klienter t.ex. som utredare.

inte minst för att sortera bort frågor då mallen initialt blev alltför omfattande. Det tog även tid att hitta frågor som var möjliga att besvara och låg på en lämplig detaljnivå.

Arbetsgruppen beslutade att låta varje stadsområde välja ett fokusområde för sina aktläsningar. För att testa, validera och möjliggöra framtida justeringar av processen, valdes ett stadsområde ut som pilot. Nordost var först ut och bestämde sig för att fokusera på återaktualiserade ärenden. De ville också gå igenom hela akten noggrant och grundmallen justerades utifrån deras behov. Resultatet blev en detaljerad aktläsningsmall bestående av 71 frågor fördelade på nio avsnitt, som presenteras i bilaga 1. Mallen inkluderade även reflektionsfrågor, både löpande och som avslutning. Nästa område att ta vid var Hisingen som genomförde sin aktläsning under hösten 2023. De valde också att fokusera på återaktualiseringar och använde samma mall. I stadsområde Sydväst var det barnsekreterarenheten som uttryckte intresse för att delta i projektet. De ville titta på vilket stöd som ges när barn flyttar hem från familjehem, vilket krävde andra frågor. Utvecklingen av mallen skedde i samarbete mellan förste socialsekreterare vid enheten, verksamhetsutvecklare och forskare. Processen inleddes med en enkel översikt av vilken kunskap som finns om vad som är väsentligt vid hemflytt. På grund av det avgränsade ämnesområdet blev den nya mallen mindre omfattande, innehållande 34 frågor uppdelade i fyra avsnitt (se bilaga 2).

Aktläsning

Läsningen genomfördes på lite olika sätt i stadsområdena. I Nordost utfördes den av enhetschef, verksamhetsutvecklare och två förste socialsekreterare. De arbetade i par och läste tillsammans två akter per par, sammanlagt fyra akter. De utvalda ärendena var avslutade och hade utretts minst fem gånger under de senaste fem åren. På grund av det höga antalet aktualiseringar var processen tidskrävande. Det innebar att de fick gå fram och tillbaka i akten och mallen, vilket resulterade i att det tog cirka tre timmar att gå igenom varje akt, inklusive tid för parvisa diskussioner om aktens innehåll.

På Hisingen genomfördes aktläsningen av två verksamhetsutvecklare och två förste socialsekreterare från två enheter (utredningsenhet och familjevårdsenhet). De läste var sin akt. Det tog dem något kortare tid att genomföra aktläsningen jämfört med Nordost.

I Sydväst läste två förste socialsekreterare och en enhetschef sammanlagt fem akter, där var och en läste olika akter. Akterna var utvalda utifrån att det var familjehemsplacerade barn som flyttat tillbaka till sina biologiska föräldrar. Det tog dem cirka två timmar per akt. En gemensam tid och plats bokades in för läsningen så att läsarna vid behov kunde diskutera frågor och svar, om det exempelvis uppstod osäkerhet om hur en fråga skulle tolkas.

Datainsamling

Datainsamling i den första aktläsningen gjordes via Esmaker, ett enkätverktyg som är krypterat. Eftersom det uppstod tekniska problem när läsarna behövde backa tillbaka till frågor allteftersom de hittade svar i akten övergavs dock det tillvägagångssättet. I

de andra stadsområdena användes istället en mall i Word, med ett dokument per akt. Det upplevdes som problemfritt. När mallen fylldes i utelämnades detaljer såsom namn, adress eller något annat som gjorde att personerna kunde identifieras. När dokumenten var ifyllda skickades de till en av forskarna som sparade dem på ett säkert, digitalt, sätt.

Analyseseminarium

Inför seminarierna

De tre stadsområdena organiserade var sitt halvdagsseminarium i anslutning till aktläsningen. Seminarierna förbereddes av arbetsgruppens deltagare i respektive stadsområde, samt ett par personer som deltagit i läsningen. Som förberedelse skapades en Excel-tabell där svaren sammanställdes, vilket möjliggjorde en horisontell överblick av svaren per fråga och en vertikal analys av varje akt.

De som deltagit i aktläsningen samt forskaren läste sammanställningen i förväg för att identifiera centrala teman för diskussion. En enkel mall med reflektionsfrågor utformades för seminarierna. Nordost och Hisingen använde snarlika mallar (se bilaga 3) medan Sydväst använde en justerad variant (se bilaga 4). Strukturen för analyseseminarium och mallar byggde på Västermodellen, en metod för att främja barns delaktighet i socialtjänsten, som implementeras i Göteborgs Stad⁹ (Olsson, 2022).

Seminariernas upplägg

Vid seminarierna deltog de som genomfört aktläsningen, samt forskare, enhetschefer och handläggare; sammanlagt 15–30 personer per område. Seminarierna inleddes med att forskaren presenterade projektets syfte och upplägg, belyste stadsområdets specifika fokus (såsom aktualiseringar och återföreningar), och placerade det i ett större sammanhang av kunskapsutveckling.

Därefter delades deltagarna in i smågrupper, som leddes av en person som varit med vid aktläsningen. Först läste deltagarna igenom sammanställningen för sig själva. Därefter följde en dialog baserad på reflektionsfrågorna i seminariemallarna, se bilaga 3 och 4. Alla uppmuntrades att utgå från det de läste, men även från egna ärenden som de kom att tänka på – aktläsningen skulle ses som en katalysator för ett samtal om arbets- och förhållningssätt. Gruppledaren dokumenterade framförda reflektioner och förslag. Seminariet avslutades med en gemensam diskussion utifrån vad som framkommit i grupperna. Forskaren sammanställde sedan svaren på reflektionsfrågorna och delade dem med arbetsgruppen.

Stadenövergripande gemensamt seminarium

Den sista aktiviteten var ett stadenövergripande halvdagsseminarium, för att dela, analysera och jämföra insikter. Syftet med förmiddagen var att fördjupa förståelsen

---

⁹ <https://goteborgsregionen.se/vastermodellen>

hos deltagarna, främja kollegialt lärande och erfarenhetsutbyte, samt identifiera gemensamma steg framåt i arbetet med förbättrade arbetssätt och samverkan kring dessa frågor inom staden och mellan enheter.

Vid seminariet deltog flera av dem som varit med i de tidigare aktiviteterna samt processledare och avdelningschefer, sammanlagt ca 25 personer. Det planerades av verksamhetsutvecklare och forskare. Varje stadsområde berättade om sitt arbete: vad de hade velat fördjupa sig i, vad de tyckte att de fick syn på och hur de ville ta det vidare. Det fanns även tid för gemensam dialog kring följande frågor, först vid borden och sedan i helgrupp:

- Hur skulle vi kunna fortsätta att använda det här arbetssättet?
- Vad skulle det tillföra det vi redan gör när det gäller systematiskt kvalitetsarbete?

Förmiddagen avslutades med en panel bestående av tre av stadsområdenas avdelningschefer, samt en tidigare processledare som varit med och initierat projektet. En person ansvarade för att samla ihop dokumentation (från samtal samt det som nedtecknades på borden).

I nästa kapitel redogörs för det som framkom vid de lokala och övergripande seminarierna.

Resultat och lärande

Den första delen av detta kapitel presenterar deltagarnas uppfattning om metoden. Den andra delen sammanfattar reflektioner som gjordes under aktläsningen och seminarierna. Kapitlet bygger på dokumentation från arbetsgruppens möten, aktläsningen i stadsområdena, samt de lokala och övergripande seminarierna.

Kollegial aktläsning som arbetsätt

Den stora energi som fanns vid träffarna och de muntliga utvärderingar som då gjordes påvisar att deltagarna upplevde aktläsningen och de efterföljande seminarierna som givande. En medarbetare betonade värdet av att ”kunna stanna upp och se helheten, få lyfta blicken lite”. Metoden fungerade väl som ett komplement till traditionell egenkontroll.

Både läsningen och seminarierna lyfts fram som värdefulla, därför att de gav utrymme för både individuellt och kollegialt lärande. Deltagarna fann det positivt att dialogen vid seminarierna inte var strikt bunden till frågorna, utan att de kunde reflektera fritt. En annan viktig aspekt var att metoden gav medarbetarna möjlighet att bli producenter av kunskap, vilket ökade deras känsla av värde och engagemang. Det fanns initialt en farhåga om att medarbetare skulle känna sig granskade, men det var ingen som sedan uttryckte att det känts så.

Erfarenheten av att två enheter träffades (i ett stadsområde) och delade lärdomar var positiv, särskilt bland kollegor som tidigare inte hade samarbetat mycket över enhetsgränser. Möjligheten att reflektera tillsammans och bidra med personlig yrkeserfarenhet uppskattades. Gruppdiskussionerna uppmuntrade till utveckling och kändes praktiskt användbara.

Det framstod därför som att denna metod kan bli en integrerad del av det systematiska kvalitetsarbetet och bidra till ökad delaktighet hos socialsekreterarna i den processen som annars riskerar bli något som andra gör – arbetsledare, chefer och verksamhetsutvecklare.

Reflektioner kring genomförandet

Stadsområdena som deltog hade själva valt fokus för sina aktläsningar. Det innebar att det var viktigt för dem att välja ut ärenden som uppfyllde de kriterierna, vilket kunde ta tid då det inte alltid gick att endast förlita sig på systematiska koder i verksamhetssystemet. Det tog också tid att formulera bra frågor till mallen. När det är omfattande akter som ska läsas kan det behövas flera erfarna personer för varje ärende. Det innebär mer tidsåtgång, men samtidigt en mer grundlig analys.

I detta projekt deltog inga socialsekreterare i aktläsningen, utan endast i seminarierna. Det ansågs som ett viktigt nästa steg att utvidga deras deltagande till att även medverka i läsningen. Det poängterades också att chefers medverkan uppskattades.

En annan reflektion var att metoden kan fungera även om den används på ett mindre omfattande sätt, exempelvis genom att fokusera på en avgränsad del av akten eller en specifik frågeställning.

Aktläsningen gav utrymme både för att känna stolthet och glädje över det som var väl utfört, och för att diskutera det som behöver bli bättre. Möjligheten till fri reflektion vid seminarierna framhölls som värdefull, både för arbetsgruppen och för enskilda medarbetare.

Hur kollegial aktläsning kan användas i det fortsatta arbetet

I ljuset av erfarenheterna från den kollegiala aktgranskningen uppstår flera viktiga frågor: Hur bör man fortsätta med aktläsningar och hur kan man bäst arbeta utifrån de resultat som framkommit?

Även om det är en utmaning att få tiden att räcka till i de verksamheter som deltog, uppfattades det som eftersträvansvärt att fortsätta använda metoden. Det blir dock viktigt att inkorporera den i det systematiska kvalitetsarbetet i stort, så att det blir en del av det ordinarie arbetet och förs in i det så kallade "årshjulet".

Reflektioner kring det sociala arbetets praktik

Under aktläsningar och seminarier fokuserades på flera viktiga områden som handläggning, utredning, insatser, stöd vid hemflytt, delaktighet och barnperspektiv. Några centrala frågor från reflektionerna sammanfattas nedan.

Utredningsarbetet

Vid inledningen av en utredning

I läsningen av återaktualiserade ärenden uppmärksammades att de utredande socialsekreterarna inte tycktes ha läst tidigare utredningar i tillräcklig utsträckning och därmed inte fått med sig viktig information. Att grundligt gå igenom tidigare händelser vid mottagandet av ett ärende sågs som en förutsättning för att förstå återkommande ärenden och kunna utforma en genomtänkt utredningsplan. Ett sätt att göra det kan vara att arbeta med utredningsplanen i grupp, exempelvis under metodhandledning. Det är sådant som påverkar hela utredningsprocessen. Det vore också önskvärt att redan inledningsvis i dialog med familjen specificera vilka samtal som ska hållas under utredningen för att garantera fler möten och bidra till ökad delaktighet.

Utredningens delar

I utredningarna som lästes framkom en brist på information om familj och miljö: detaljer kring socioekonomisk utsatthet, föräldrarnas bakgrund, sysselsättning och relationer var ofta frånvarande. Information om boendeförhållanden och hemmiljö saknades också, och det noterades att hembesök sällan genomfördes. Det noterades att barns ekonomiska utsatthet ofta inte inkluderades i utredningar, och att det tycks finnas ett behov av ökad kunskap om vad det innebär att leva i ekonomisk utsatthet. Deltagarna reflekterade över att man kanske undvek att beskriva barns boende i

utsatta områden för att inte stigmatisera dem, men föreslog att denna typ av information tas med i utredningarna framöver.

En annan brist som diskuterades var att kopplingar mellan föräldrarnas problematik och barnens situation inte nämnades, och att det fanns en tendens att utesluta strukturella problem som individen inte kunde påverka, då dessa ansågs ligga utanför utredningens ram.

En viktig fråga som lyftes fram var om man kan göra en adekvat utredning utan att sätta situationen i ett bredare sammanhang. Deltagarna uttryckte att föräldraförmågan inte existerar i ett vakuum, och att det därför är viktigt att överväga hur man hanterar frågor som rör socioekonomiska faktorer som anses ligga utanför individens kontroll.

De reflekterade också kring att hembesök sällan verkar göras, medan det tidigare uppfattades vara praxis, särskilt för yngre barn. Deltagarna ansåg att dessa besök erbjuder värdefull insikt i barnets levnadsvillkor och bör övervägas oftare. Genom att observera barnens hemmiljö direkt får utredaren en mer djupgående förståelse för barnens behov och utmaningar. De ansåg att det skulle vara önskvärt att återinföra hembesök som en regelbunden del av utredningsprocessen, eftersom det skulle kunna förbättra kvaliteten i arbetet.

De såg också ett behov av att oftare involvera fler i det privata och professionella nätverket för att få en bättre bild av barnets situation. Att arbeta med nätverksmöten vore ett sätt att hitta resurser i familjens egna nätverk. Ett annat förslag var att arbeta mer med anmälningsmöten och med Samordnad Individuell Plan (SIP).

En annan del som framkom var behovet av att få en tydligare bild av barnet genom fler barnsamtal och observationer av yngre barn. Det kan behövas en tydligare struktur för barnsamtal, exempelvis hur många som ska göras, när och hur. Att arbeta mer med Lösa-dokument¹⁰ föreslogs också.

Analys och bedömning

En annan reflektion som gjordes efter aktläsningarna var att omfattande sociala problem ofta framkommer under utredningen, men att det i slutändan bara är en liten del av dem som faktiskt hanteras. Detta skulle behöva uppmärksammas för att säkerställa en mer heltäckande hantering av de problem som identifieras.

Insatser och uppföljning

En central fråga i det utredande arbetet är hur familjer motiveras att acceptera och engagera sig i den insats som eventuellt beviljas. Det motiverande arbetet kan behöva utvecklas. En idé kan vara att använda visuellt material, såsom filmer, för att demonstrera hur utförare arbetar. Detta kan hjälpa till att ge en klarare bild av vad insatsen innebär.

---

¹⁰ Lösa är en metod som används i den sociala barn- och ungdomsvården i Göteborgs Stad. Metoden har ett barnrättsperspektiv och syftar till att förena barn- och lösningsfokus. I materialet som tagits fram finns flera dokument och mallar att använda i olika delar av socialtjänstens arbete.

I vissa av de granskade ärendena observerades en brist på teamarbete och kontinuerligt motivationsarbete. Orsakerna till detta kan vara flera, exempelvis tidsbrist, brist på relevant kompetens eller omedvetenhet.

Ett återkommande problem som lyftes var den långa tiden det kan ta för insatser att komma igång. Ibland kan det vara fördelaktigt att påbörja en insats under utredningsfasen, men det är inte alltid lämpligt. Att hitta en balans mellan att agera snabbt och att säkerställa att insatserna är välgrundade är en utmaning som behöver uppmärksammas. Deltagarna såg också att insatser ibland avslutades för tidigt.

Även svårigheterna att involvera det professionella nätverket runt familjerna diskuterades. Deltagarna såg sekretessen som ett centralt hinder för informationsdelning. Medan socialsekreterarna har rätt att samla in information, är de ofta begränsade när det gäller att dela information med det professionella nätverket. Ett sätt att övervinna detta kan vara nätverksmöten, men det är inte alltid föräldrarna ger sitt godkännande. Detta kan begränsa förmågan att samarbeta effektivt med andra professionella och få en helhetsbild av barnets situation.

Det ansågs viktigt att noggrant planera och följa upp insatserna, och förbättra uppföljningsprocesserna. Det är väsentligt att kontinuerligt utvärdera effekten av de insatser som genomförs. Utredaren bör också undersöka hur andra aktörer uppfattar eventuella brister i förändring eller framsteg. Ett första steg till förbättring kan vara att utöka samarbetet med resursenheterna och få bättre kunskap om deras arbete. Barnen bör också bli mer delaktiga i insatserna, de bör informeras och involveras både innan, under och efter att de genomförts.

Återförening och stöd vid hemflytt

Den enhet som läste akter med fokus på barn som hade flyttat från familjehem till sina biologiska föräldrar konstaterade att barnen hade gjorts delaktiga i hög grad: barnsamtal hade hållits både innan och efter hemflytten. I ärendena hade både föräldrar, familjehemsföräldrar och barnet kommit till tals, men deltagarna reflekterade kring att det främst var biologiska mammor som syntes i akterna, och de reflekterade kring om det gick att jobba mer med pappor. Inget framkommer kring barnets kontakt med syskon, eller familjehemsbarn, vare sig under placering eller efter hemflytt – det bör ske och det bör dokumenteras.

Ett annat förslag handlade om att underlätta de biologiska föräldrarnas kontakt och delaktighet under placeringen, exempelvis genom en färdig mall för månadsrapport/veckobrev.

Umgänge hade varit frekvent och regelbundet, vilket bör vara en förutsättning för en lyckad hemflytt. Fler aspekter som ansågs vara viktiga förutsättningar identifierades och ett förslag var att samla dem i en checklista.

Ett viktigt steg inför hemflytt är att göra en säkerhetsplanering, samt att göra barnen delaktiga i den. För att få en klar bild av miljön bör det alltid göras ett hembesök. I akterna framgick inte tydligt om det gjorts en kontinuerlig bedömning av föräldraförmågan och inte heller om föräldrarna hade erbjudits och tagit emot något annat stöd än föräldrastödande insatser för sina svårigheter, exempelvis missbruk.

Deltagarna lyfte också upp hur det blir för barnet beroende på om det är föräldrar, familjehem eller socialtjänsten som initierar hemflytt. Hur tas då hänsyn till barnets inställning och hur blir det för dem?

Akterna gav även anledning att fundera över hur socialtjänsten kan bidra till att de övergångar som hemflytten ofta innebär blir smidiga och genomtänkta. Det kräver förberedelsearbete tillsammans med flera andra aktörer, framför allt skolan men barnen kan även ha regelbunden kontakt med hälso- och sjukvården.

Vid en placering får barnen material och exempelvis en nalle för att övergången ska bli trygg – kanske behövs det även när barnet flyttar hem igen? Barnet kan till exempel få med sig något dokumenterat om ”min tid hos familjehemmet”. Familjehemstiden är en del av barnets historia. Gruppen reflekterade även över hur man skulle kunna jobba mer med att motivera familjehemmen att fortsätta ha kontakt, eftersom barnen ofta önskar det, och hur de skulle kunna erbjuda barnen stöd i övergången till vuxenlivet.

Delaktighet

I de akter som lästes med fokus på återaktualisering hade barnen varit betydligt mindre delaktiga än i de ärenden som fokuserade på återförening. Barnets röst saknades i många ärenden och det privata nätverket var sällan involverat. En reflektion var att det kunde bero på att utredaren i högre grad såg sig som representant för en myndighet, och i lägre grad som en socialarbetare som har i uppdrag att bygga relation. Det kan idag finnas en ängslighet för att göra fel som gör att man gör för lite för att involvera barn och nätverk. En annan förklaring skulle kunna vara att det blir en strategi: är det högt arbetstryck finns incitament att göra sig ensam som utredare, eftersom det då blir mindre att samordna och journalföra.

Det vore önskvärt med mer tid för relationsskapande och motivationsarbete. När det finns tillräckligt med tid för att samtala med föräldrarna – beskriva utredningsprocessen, skapa delaktighet i planeringen – så ökar chansen att även få samtala med barnen. Att involvera barn kan dock vara förknippat med osäkerhet. Som en deltagare uttryckte det; ”Vi är ibland rädda för att ha med barnen vid första mötet, men det är viktigt att barnen får information från början. Det är viktigt att ha med barnen i hela processen”. En förutsättning är kunskap om barns utveckling och hur man anpassar sig efter deras mognad och förmågor. Det kan också vara en förklaring till att socialsekreterare ibland väljer att bara prata med föräldrarna.

Vid seminarierna diskuterades även vikten av att ha rätt förutsättningar för barnsamtal, exempelvis tillgång till barnanpassade rum. Går det inte att boka in ett samtal förrän ett par veckor framåt i tiden kanske barnet inte längre är motiverat att komma. Signs of Safety¹¹ och Lösa lyftes fram som modeller som bidrar till ökad delaktighet för barn och föräldrar. Deltagarna reflekterade även över vikten av att skilja mellan barnperspektiv (i allmänhet) och barnets perspektiv (i det enskilda ärendet): ”Har vi med oss barnets röst leder det till bättre insatser. Det är en

---

¹¹ En metod som används i vissa områden i Göteborgs stad. Läs mer om den här: <https://www.signsofsafety.net/what-is-sofs/>

jätte viktig fråga för socialtjänsten som helhet. Det är en win-win att lyssna på barnet.”

Tid för reflektion och fortsatt metodarbete

Vid flera tillfällen lyftes behovet av att ha tid för reflektion upp. Det uttrycktes en känsla av att socialtjänsten prioriterar produktivitet och effektivitet framför reflektion och att arbetstempot inte ger utrymme för reflektion: ”Vi borde reflektera över varje ärende, gå tillbaka till det sociala arbetet.”

Ett förslag var att följa upp och diskutera lärdomarna från aktläsningen kontinuerligt under den gemensamma metodtiden och låta detta bli en del av det systematiska kvalitetsarbetet. Ett sätt att följa eventuella förändringar kan vara att göra om aktläsningarna med samma frågeställningar.

Avslutande reflektioner och rekommendationer

Modellen med kollegial aktläsning har mottagits positivt av dem som deltagit. Det visade sig vara en flexibel modell som kan anpassas till olika områden och behov; både läsning av mycket omfattande akter (ett 50-tal återaktualiseringar) och mer begränsad läsning av utvalda delar. Detta anpassningsbara tillvägagångssätt har möjliggjort för olika enheter och stadsområden att lära av varandra och dra nytta av varandras erfarenheter och material. Vår bedömning är att det gick att få ut mycket av ett relativt litet underlag, bland annat därför att seminariet inte bara handlade om informationen från akterna utan även om de tankar som svaren väckte, vilket tillät att diskussionerna även inkluderade erfarenheter från arbetet i stort.

Vi uppfattar också att både läsning och seminarier gav utdelning, var för sig. Det handlade inte bara om att skapa ett diskussionsunderlag – att läsa, diskutera och fylla i svar gav i sig plats för reflektion och lärande. Därför tror vi att det kan vara värt den extra tid som krävs för att även göra läsningen till en kollegial aktivitet och jobba parvis istället för enskilt.

En farhåga från vår sida var att verksamheterna skulle reagera defensivt inför de förbättringsområden som synliggjordes, eller förlora motivationen i sitt arbete. Det vi såg var i stället det omvända: en psykologisk trygghet, ett mod och en stor drivkraft att göra ett gott socialt arbete. Seminarierna var fyllda av energi, som smittade av sig även på oss. Denna positiva atmosfär rådde trots diskussioner kring betydande brister. Kanske är det så att det stora fokus som under många år funnits på den sociala barnavården (senast med SOU 2023:66) har gjort bristerna både kända och pratbara. Då dessa brister tycks vara generella behöver inte heller de enheter som tar fram ”luppen” skämmas. Tvärtom, kan det nog förknippas med en känsla av att agera ansvarsfullt, eftersom det signalerar en vilja att förstå och förbättra.

Finns det då någon anledning att ha med en FoU-enhet i ett arbete av detta slag? Ja, vi tror att det är hjälpsamt, i alla fall om det inte sedan tidigare finns erfarenhet av

just aktläsning och analysseminarier. Även om inte heller vi hade stor erfarenhet av just aktläsning i början av projektet så kunde vi snabbt göra en omvärldsbevakning genom vårt nätverk. Som kvalitativa forskare är vi också vana att jobba på närliggande sätt, vilket gör startsträckan lite kortare. Med en FoU-verksamhet som ”medresenär” blir det som görs också satt i en annan kontext än vad verksamheterna själva haft tid för eller tänkt på. I detta fall tänker vi både på de korta inramningar som gjordes vid seminarierna och det större sammanhang som arbetet ramades in med: omställningen till det som kallas för en kunskapsbaserad socialtjänst eller en evidensbaserad praktik, där verksamheter inte bara söker efter befintlig kunskap utan också utvecklar lokal sådan. Vi betonade också hur viktigt det var att se aktiviteten som en del av det som redan görs på enheterna, och inte som ett tillfälligt projekt. Vi tror att sådana sammanhangsmarkeringar är väsentliga och en utomstående part kan bidra med att inte tappa bort dem, särskilt i den sociala barnvården där det ofta är ont om tid.

Rekommendationer

Avslutningsvis listar vi några viktiga medskick för det fortsatta arbetet eller för den som vill utveckla liknande arbetssätt:

- Det är viktigt att skilja mellan egenkontroll, där detaljer är i fokus, och aktläsning av detta slag, där helheten är i fokus. Om frågorna i mallen blir för många eller för detaljerade är risken att det inte finns tid för fördjupning.
- Verksamhetsutvecklare spelade en central roll i detta projekt. De har en nyckelroll både som motor (hålla liv i frågan) och som facilitator (organisera). Deras goda kännedom om verksamheten bidrog till att rätt personer involverades och att aktiviteterna smidigt kunde genomföras.
- För att säkerställa kontextuell förståelse är det avgörande att de som leder diskussionerna själva har deltagit i aktläsningen (tagit del av den större bilden).
- Det tycks också viktigt att medarbetare med lite längre erfarenhet kan leda samtalet, för att identifiera teman och sortera bland frågor.
- Även handläggare kan delta i aktläsningen, men det är viktigt att läsningen följs upp, särskilt om handläggaren är ny i yrket. Det finns en risk i att det annars kan skapa förvirring eller felinlärning.
- Det går inte att nog understryka vikten av att omhänderta det som framkommer under denna typ av aktiviteter, annars kan känslan snabbt gå från värdefull till meningslös. Aktiviteterna behöver integreras i det systematiska kvalitetsarbetet så att de blir en naturlig del av att nyfiket utforska och förbättra arbetssätt. Det är viktigt att det är tydligt vem som ansvarar för att ta idéer och frågor vidare efter seminariet och vart de tas (exempelvis ledningsgrupper, metodhandledning, verksamhetsutveckling).

Referenser

- Avby, G. (2022). An integrative learning approach: combining improvement methods and ambidexterity. *The Learning Organization*, 29(4), 325-340.
- Avby, G. (2018). "En lärande socialtjänst" i SOU 2018:32.
- Bie, K. (2021). *Reflektion i socialt arbete. Redskap för lärande och förändring*. Malmö: Gleerups.
- Heimer, M., Näsman, E., & Palme, J. (2017). *Rättighetsbärare eller problembärare? Barns rätt att komma till tals och socialtjänstens insatser*. Stiftelsen Allmänna Barnhuset.
- Heimer, M., & Pettersson, C. (2023). *Barnets resa i socialtjänsten: Det svenska familjeorienterade systemet och barnet som rättighetsbärare*. Region Örebro län.
- Hultman, E., Cederborg, A. C., & Magnusson, K. F. (2015). Social workers' assessments of children's health when arguing for children's needs. *Child and Adolescent Social Work Journal*, 32, 301-308.
- Isaksson, M., & Olsson, J. (2019). *Aktualiseringar till socialtjänsten 2018. Kartläggning av aktualiseringar till den sociala barn- och ungdomsvården i Alingsås, Göteborg, Kungälv, Mölndal och Stenungsund*. Göteborgsregionen.
- Isaksson, M., & Olsson, J. (2020, rev. 2021). *Aktualiseringar till den sociala barn- och ungdomsvården i Göteborgs Stad 2019*. Göteborgsregionen.
- Kolb, D. (2014). *Experiential Learning: Experience as the Source of Learning and Development*. Pearson.
- Olsson, J., & Isaksson, M. (2018). *Aktualiseringar till socialtjänsten – en kartläggning i åtta kommuner*. Göteborgsregionen.
- Olsson, J., & Isaksson, M. (2021). *Aktualiseringar till den sociala barn- och ungdomsvården i Göteborgs Stad 2020*. Göteborgsregionen.
- Olsson, J., (2022). *Västermodellen i Göteborg – ett sätt att öka barns delaktighet*. Göteborgsregionen.
- Renblad, K. (2010). *Kollegialt lärande som metod för kvalitetsutveckling – Ärendegranskning i äldreomsorgen, Jönköpings län*. FoU-rapport 2010:1 ÄO Äldreomsorg och äldrevård.
- Socialstyrelsen (2021). *Anmälningar om barn som far illa eller misstänks fara illa 2021*. Socialstyrelsen.
- Upplands-Bro kommun (2019). *Granskning av social dokumentation*. Revisionsrapport 2019/4.
- Wenger, E. (1998). *Communities of practice: Learning, meaning, and identity*. Cambridge Univ. Press.
- Åhlfeldt, E. (2022). *Begrepp i rörelse*. Nestor FoU-center.

Bilaga 1. Aktläsningsmall Återaktualiseringar

Fråga	Svar
Bakgrundsfrågor	
1. Juridiskt kön (och identitet)	
2. Födelseår	
3. Barnets familjesituation (vilka ingår, placering etc)	
Aktualiseringar	
4. Antal aktualiseringar i akten (alla du kan se i ärendena)	
5. Barnets ålder vid första aktualiseringen	
6. Barnets ålder vid sista aktualiseringen	
7. Typer av aktualiseringar (annat sätt, anmälan, ansökan)	
8. Från vem/vilka aktörer har aktualiseringarna kommit?	
9. Vilka aktualiseringsorsaker har dokumenterats i Treserva?	
10. Ytterligare svårigheter som framkommer i aktualiseringen/-arna? (försvårande omständigheter/skulle kunnat vara en oro i sig)	
Senaste aktualiseringen	
11. Genomfördes anmälningsmöte i samband med den senaste aktualiseringen?	
12. Har barnet kommit till tals i samband med den senaste aktualiseringen?	
13. Har socialsekreteraren pratat enskilt med barnet i samband med den senaste aktualiseringen?	
14. Har socialsekreteraren pratat med vårdnadshavare i samband med den senaste aktualiseringen?	
15. Vilka parter har informerats om att utredning ska inledas i samband med den senaste aktualiseringen?	
16. Hur lång tid förlöpte mellan att beslut om att utredning skulle inledas tills att vårdnadshavare och/eller barnet informerades?	
17. Om aktualiseringsorsak var våld: har polisanmälan gjorts? Om inte, hur är det motiverat?	
18. Stanna upp en stund och ge era egna reflektioner kring de aktualisering(ar) och förhandsbedömning(ar) ni läst i den här akten.	
Utredningar	
19. Hur många utredningar är sammanlagt genomförda? (räkna med processer som avslutats med beslut/bedömning)	
20. Vilken ålder hade barnet vid den första utredningen?	
21. Vilken ålder hade barnet vid den senaste utredningen?	
Senaste utredning	
22. Antal enskilda samtal med barnet under utredningstiden:	
23. Antal samtal med barnet och vårdnadshavare tillsammans under utredningstiden:	
24. Antal samtal med vårdnadshavare utan barnet under utredningstiden:	
25. Gjordes hembesök under utredningen?	

26. Hur utreds föräldraförmågan? Används någon särskild metod eller material för att utreda/bedöma föräldraförmåga?	
27. Användes någon specifik metod eller material vid barnsamtalen?	
28. Vilka ytterligare kontakter med nätverk och andra aktörer har tagits för inhämtande av information?	
29. Är samtycke avseende samverkan inhämtat och registrerat?	
30. Utredningens huvudfrågeställningar:	
31. Anser du att kopplingen mellan aktualiseringsorsaker och frågeställningar är tydlig?	
32. Vilka problem och behov beskriver barnet?	
33. Vilka problem och behov beskriver vårdnadshavarna?	
34. Hur beskrivs föräldraförmågan?	
35. Hur beskrivs barnets utveckling?	
36. Hur beskrivs familjen?	
37. Hur beskrivs familjens socioekonomiska situation?	
38. Framgår det i utredningen om barn eller vårdnadshavare har någon funktionsnedsättning? Tas det i så fall hänsyn till detta i analysen och kommunikationen med familjen?	
39. Har de riskfaktorer som behöver förändras identifierats?	
40. Har de skyddsfaktorer som behöver förstärkas identifierats?	
41. Finns skyddsfaktorer som bedöms vara tillräckliga utan förstärkning av socialtjänsten dokumenterade?	
42. Vilken risknivå bedömer utredaren att det är?	
43. Vilka centrala behov är identifierade?	
44. Anser du att frågeställningarna besvaras i analys och bedömning?	
45. Har utredningen kommunicerats med barnet?	
46. Har utredningen kommunicerats med vårdnadshavare?	
47. Stanna upp och ge era egna reflektioner kring utredningsarbetet, analysen och bedömningen.	
Insatser och uppföljning	
48. Framgår det av akten om det förekommit insatser efter tidigare utredningar, det vill säga innan den sista utredningen. (Har det funnits tidigare insatser/utredningar)	
49. Framkommer det om det funnits dialog om behov av insats i senaste utredningen? (Under utredningstiden)	
50. Föreslogs någon insats?	
51. Framkommer det om det funnits dialog om val av insats?	
52. Anser du att föreslagen insats matchar beskrivna risker och skydd i utredningen?	
53. Utgår målen med insatsen från barnets behov?	
54. Är det tydligt vilken förändring som behöver ske i barnets situation för att insatsen ska avslutas?	
55. Påbörjades någon insats efter sista utredningen?	

56. Hur lång tid har gått från att utredningen avslutades till att insatsen verkställdes? Välj nedan i månader.	
57. Finns följande framtaget för senaste insats: Vårdplan, genomförandeplan, uppdrag?	
58. Vilka är de huvudsakliga målen i vårdplanen/ genomförandeplanen/ uppdraget ?	
59. Hur anser du att beskrivningen av barnets behov i vårdplan/ genomförandeplan/ uppdrag stämmer överens med risker och skydd i utredningen?	
60. Har barnet deltagit i utformandet av insatsen?	
61. Har vårdnadshavare deltagit i utformandet av insatsen?	
62. Har samverkan skett med nätverk eller andra aktörer under insatsen?	
Uppföljning	
63. Har uppföljning gjorts under den senaste insatsen?	
64. Framgår det hur barnet ser på insatsen?	
65. Framgår det hur vårdnadshavare ser på insatsen?	
66. Har insatsen lett till en förbättring för barnet?	
67. Stanna upp en stund och ge era egna reflektioner kring de insatser och den uppföljning ni läst om i akten.	
Ärendets avslutning	
68. Beskriv hur situationen var när ärendet avslutades.	
Övergripande reflektioner	
69. Anser du att barnet har kommit till tals i tillräcklig utsträckning under ärendets gång? Om nej, i vilket skede skulle barnets delaktighet ha kunnat förbättras?	
70. Anser du att barnets familj och nätverk involverats tillräckligt?	
71. Beskriv vilka lärdomar du har gjort utifrån granskningen av ärendet? Finns det något i ärendet som du anser borde ha gjorts annorlunda? Vad har varit bra?	

Bilaga 2. Aktläsningsmall Stöd vid hemflytt

Fråga	Svar
BAKGRUND BARN OCH PLACERING	
1. Ålder vid hemflytt.	
2. Kön.	
3. Lagstöd för senaste placeringen (SoL, LVU).	
4. Beskriv kortfattat varför barnet varit placerat, hur länge och i vilka former.	
5. Beskriv kortfattat hur plan för återförening sett ut under placeringen och varför hemflytt nu är aktuellt.	
6. Hur många barnsekreterare har ansvarat för barnet under placeringstiden? Hur länge har den senaste barnsekreteraren ansvarat för barnet?	
BAKGRUND URSPRUNGSFAMILJ	
7. Beskriv kortfattat barnets ursprungsfamilj: familjemedlemmar, sysselsättning, bostad, hemmavarande barn etc. Hur har föräldrar och syskon ställt sig till placeringen, initialt och över tid?	
8. Hur har socialtjänsten bedömt föräldraförmågan initialt och över tid?	
9. Vilket stöd har föräldrarna tagit emot under placeringstiden, när det gäller föräldraförmåga och ev. egen problematik?	
10. Beskriv kortfattat hur kontakt och umgänge sett ut med ursprungsfamilj och nätverk: innehåll, frekvens, omfattning, vilka, hur det fungerat etc.	
INFÖR HEMFLYTT	
11. Vem har initierat hemflytt?	
12. Har utredning inletts i samband med att frågan om hemflytt aktualiserats?	
13. Hur lång tid passerade från det att hemflytt initierades till att den verkställdes – hur lång skulle du säga att planeringsfasen var?	
14. Har en plan för hemflytt gjorts upp mellan föräldrar, familjehem, socialtjänst och barn? Vilka har deltagit? Vad innehöll planen? Finns det någon säkerhetsplanering?	
15. Hur agerar barnsekreteraren för att andra parter ska förberedas för hemflytt, t.ex. skolpersonal, sjukvård eller nätverk? (nätverksmöte, SIP, överlämningsmöte etc.)	
16. Sker någon förändring inför hemflytten när det gäller barnets kontakt och umgänge med ursprungsfamiljen, t.ex. gradvis ökat umgänge, övernattningar?	
17. Har barnsekreteraren pratat enskilt med barnet inför hemflytt? Har något särskilt material använts i de enskilda samtalen? Hur ställer sig barnet till hemflytt? Finns det	

något särskilt som barnet lyfter fram som viktigt för att det ska bli bra?	
18. Har barnsekreteraren besökt det hem barnet ska flytta till inför hemflytt?	
19. Har något gemensamt samtal med barnet och familjehemmet hållits? Vilka deltog?	
20. Har något gemensamt samtal med barnet och ursprungsfamiljen hållits? Vilka deltog?	
21. Hur ställer sig familjehemmet till hemflytt? Finns det något särskilt som de lyfter fram som viktigt för att det ska bli bra? (mamma, pappa, syskon)	
22. Hur ställer sig ursprungsfamiljen till hemflytt? Finns det något särskilt som de lyfter fram som viktigt för att det ska bli bra? (mamma, pappa, syskon)	
23. Hur ser planen ut för barnets fortsatta kontakt med familjehemmets vuxna och ev. barn?	
24. Vilka risker bedömdes finnas i samband med hemflytt, t.ex. gällande kompisrelationer, syskon, skola, sjukvård, omsorgsförmåga?	
25. Erbjuds något stöd utifrån de risker och behov som barnsekreteraren eller någon annan lyfte fram? I så fall vad, till vem (barn, föräldrar, syskon, familjehem etc.) och under hur lång tid?	
26. Tackar parterna ja till sådant stöd, i så fall vem och till vad?	
EFTER HEMFLYTT	
27. Har beslut om insats fattats och har beslutet föregåtts av en utredning?	
28. Vilken insats har det beslutats om? Hur länge pågick insatsen och hur fungerade den?	
29. Har barnsamtal hållits under tiden insatsen pågick? Vad framkom i så fall?	
30. Har hembesök gjorts efter avslutad placering?	
31. Har en skolkontakt tagits efter avslutad placering i uppföljande syfte?	
32. Hur har barnets kontakt med familjehemsföräldrar och familjehemssyskon sett ut efter hemflytt?	
33. Har barnet återaktualiserats efter hemflytt?	
34. MINA REFLEKTIONER	

Bilaga 3. Reflektionsfrågor Återaktualiseringar

Utredningar: Historik, frågeställningar, bedömningar		
Egen reflektion	Finns det något som kan göras bättre?	Första steget till förbättring kan vara...
Barns och föräldrars delaktighet: Från aktualisering till uppföljning		
Egen reflektion	Finns det något som kan göras bättre?	Första steget till förbättring kan vara...
Insatser: motivationsarbete, träffsäkerhet, uppföljning		
Egen reflektion	Finns det något som kan göras bättre?	Första steget till förbättring kan vara...
Aspekter gällande rättssäkerhet		
Egen reflektion	Finns det något som kan göras bättre?	Första steget till förbättring kan vara...
Övrigt som ni vill ta upp		
Egen reflektion	Finns det något som kan göras bättre?	Första steget till förbättring kan vara...

Bilaga 4. Reflektionsfrågor Stöd vid hemflytt

Handläggning och rättssäkerhet	
Efterlevs socialtjänstprocessen?	
Reflektioner	Finns det något som kan göras bättre/annorlunda?
Delaktighet	
Görs barn, föräldrar, privat nätverk samt professionellt nätverk delaktiga	
Reflektioner	Finns det något som kan göras bättre/annorlunda?
Barnperspektiv	
Är det fokus på barnet?	
Reflektioner	Finns det något som kan göras bättre/annorlunda?
Övrigt som ni vill ta upp	
Reflektioner	Finns det något som kan göras bättre/annorlunda?

Bilaga 5. Deltagare i arbetsgruppen

Följande personer deltog (under hela eller delar av arbetet):

- Matilda Aldén, verksamhetsutvecklare, Hisingen
- Rasmus Bergström, förste socialsekreterare, Hisingen
- Daniel Bohman, processledare, processledare för Plattform Barn och Unga
- Marie Company, enhetschef, Centrum
- Martin Hermansson, socialsekreterare, Centrum
- Theresa Härsjö, verksamhetsutvecklare, Sydväst
- Elisabeth Johansson, verksamhetsutvecklare, Hisingen
- Lejla Mesinovic Klecina, processledare för Psykisk hälsa för barn och unga
- Ingrid Lindman, verksamhetsutvecklare, Nordost
- Stela Rugar, enhetschef, Nordost